

НОМЧУКЧУЛАР

цлередун, чактан, шуучулар, сумелен тур

Съездиниң материалдарын өөренип турары

Бая-Хем районда «Ленинчи орук» колхозун партия эге организациясы СЭБП-ниң төөтугү ХХII съездиниң шийтирлерин болгаш еске-даа материалдарын колхозчуларга масса-биле өөредириниң хемчеглерин алган. Таныштырып тайылбырлаар ажылы 24 агитаторлар база пропагандачтар чорутуп турар, сьез материалдарының талазы-биле 24 тап илеткелди, 56 беседаны, 49 ыгыткаар номчуланы чоруткан. Октябрь, ноябрь айларда хана солун 3

тап, агитчууду 15 уда үнген. Уш политбюлгүмерде съездиниң материалдарын колхозчулар киди өөренип турар, кайы-даа бөлүгүге 5 кичээл өрткөн. Эштер Кудрявцев, Шыдыраа, Сарамулов таныштырганы болгаш өөредилгени эки шынардык өрттирип, колхозчулар съездиниң шийтирлерин болгаш материалдарын эки билди ап турар. Өөредилге фермаларда болгаш түс-тус малчынарда чедир организацияттыгын. С. САРЫГ-ООЛ.

МАКТАЛДЫГ ПОЧТАЧЫ

Өвүр районун «Торгалыг» колхозунун Чаа-Суур биле Торгалыг аразында почтачы Кыргыс Бавуу чонун чагыгыларын саат чок чедирип, мурнакчы ажалда турар. СЭБП-ниң ХХII съездиниң материалдарын болгаш төөгүдү шийтирлерин чурттагы чон парлаалары дамчытыр дүргөн болгаш калбаа-биле номчуп, таныштып турар деп чүвени К. Бавуу эки билди.

Ычангаш ол чонун чагыткан солун, сеткүүдери бичин-даа саадтайн бажынарына чедирип, парлааттыгын солун чүүдлерни бола таныштырып чорутурун көрүп болур. Почта чедирелгениң талазы-биле чагыгыларын макталын Бавуу чедип ап, онашкан ажылына кызымаккай чорун көргүзүп турар. С. УСПУНДАЙ.

КЫШТАГЛАШКЫНДА

Кызыл-Хая малчыннарында

Бай-Тайга районун «Малчы» колхозунун Мөгөн-Бүрөн хой фермазында хойчулары кыштаглаашкына белеткелдиге идекпейлиг киришкенер. Ферманың төвү Кызыл-Хаяга чоотка чаа малчыннарың хуралы болган. Аваа СЭБП-ниң ХХII съездиниң материалдарын болгаш Никита Сергеевич Хрущевтиң илеткелдерин улуг сонургалык таныштып, малды баш санын менди чыл ажырып, СЭБП-ниң ХХII съездиниң төөгүдү шийтирлерин амдыралга чедирешкиниг боттандыра дөш малчыннар бөдүткөн хуөлөгелери алганнар.

Ферманың төвү Кызыл-Хаяга чоотка чаа малчыннарың хуралы болган. Аваа СЭБП-ниң ХХII съездиниң материалдарын болгаш Никита Сергеевич Хрущевтиң илеткелдерин улуг сонургалык таныштып, малды баш санын менди чыл ажырып, СЭБП-ниң ХХII съездиниң төөгүдү шийтирлерин амдыралга чедирешкиниг боттандыра дөш малчыннар бөдүткөн хуөлөгелери алганнар.

О. ШИРАП.

Мал чемнери белен

Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» колхозунун №1 сүт-бараан фермазы кыштаглаашкына эки белеткелтиген. 180 инвентиз улуг казанынын рамазын шылдууш чымылгал доскан. Инвентизга төгери-биле 10 тонна өдөкти белеш сөөткөн.

Ферма мал чемни сөөртүрү-биле 1 «Беларусь» деп тракторун болгаш 4 шанагың аытгы быжыгалаан. Ам 100 азыг тонна ситен, 50 тонна саван сөөртүнгөн. Фермада ам 30 азыг инвентиз болгаш оларнын чык бызаалаан эки доругун турар. Кышкы үедө

Ферманың ажил-шичлеринде СЭБП-ниң ХХII съездиниң шийтирлерин амдыралга боттандыра дөш жүженишкениг ажыдап турарлар хөй. Чылаз, бызаа алаакчыны Нормузма, саанын оол Молдурушк олар онашкан ажылына ак-сеткилдиг, кызымаккай ажиллап турарлар.

К. ОЙДУП-ООЛ.

КОММУНИСТИГ КҮШ-АЖЫЛ ВРИГАДАЗЫ ДЕП АТ ДЭЭШ

Шырап Орус-оол бригадирлээн бызаачылар бригаданың ажил-чорудугазы солун. Баштай ол бригада өвөш кижилиг турган. Кажан Ак-Довурактын туугуларына чаа ажылынар хөй-биле кирип эгелээде Шыраптың бригаданың аныктар-биле долдуган. Шыраптың улааза бызаанар талазы-биле чуну-даа билбес, дуржулда чок аныктарын өөредип, оларнын биле ажилдаары берге болбайнаан. Ычгалза-даа дуржулгалык бригадирин арга-сүмезин олар биче сеткилдиг диннап, ажылга сунуугучал чорун бөргүзө бергенер. Коллективтиг күш-ажылы организастап база оюу удуртуп турган бригадиринге аныктар өөрүп четтарганын илеретпешаан, бригада чаа келгенерге көчүт эки школа болуп деп чугаалажып турарлар. Шаг-үе-даа өрткөн. А бызаачыларын көргүзүү ай санында-ла өзүп, хурал-да өске бригадалар ол бригадалар үегер алырын бөдүрүгө хураанын-даа чугаалашкан. Ычгалза-даа баштайгы чедирешкин бригадирин оожуртатпаан. Чүгө дөргө кылдыган ажил үргүдүчү-ле көчүт эки шынардык болбас, а чамдыкка уреп кылмышынар болган чок-ла таваржы бээр. Ычангаш бригадир ажылың шынарын экилер дөш бригаданың келжүгүннериге негелдени белгиттерган. Ол чорук күш-ажылың бүүрүкчүлүгүң улаткан, кылдыган ажылың шынарын улам-на экижиткен.

Кажан Ак-Довуракка ажылың аныктарың келжүгүн кижиликтеги дуржулгалык үзүктөлүшкү чок өөренири-биле бригаданың алаа хөй келжүгүннери өөренип кирген.

Октябрьнын социалист Улуг революциязының 44 чыл оюн бригада күш-ажылы чедирешкинериг ут-таш, «Тыва лаг-дугу» тууг өргөлениң болгаш профсоюздалыг тууг комитетиниң шилчир Кызыл тууга чаалап алган. Кызыл тууг бригаданың келжүгүннери уруглар саднын туугунда хайнымышкыны ажиллап турарлар.

Коммунист күш-ажыл бригаданы деп ат дөш Шырап Очур-оолун бригаданың бызаачылары чедирешкиниг демисежип турар деп туугуларын чугаалажып турары алаа-ла өвөс.

Чурукта: «Тыва АССР-ниң экономиказын, культураның улам ылай хөгжүдүргө дүз чедир хемчеглер дугайында» РСФСР-ниң Министрлер Чыгуузының 1961 чылдын ноябрь 3-те үндүргөн доктаалын «Шың» солундан бригаданың келжүгүннериге эш О. Шыраптың таныштырып, номчуп берип турары.

Г. ФЕДОСЕЕВ. Фотоу авторнуу.

Совет кижилер

Олар чонун макталында

Танын районун төвү—Бай-Хаартың парижмакхерская баш таарыкчы Аня Карасов 1953 чылдан бээр ол ажылына мергежил, баш таарыкчыларының макталы чедип элган. Ол баш таарыгына Сама Пышкова, Валентина Эсеевко оларын өөредип, сууруг-ла мастер болган. Келген баш таарыкчыларына А. Карасовтун эпит-эелөө болгаш кызымаккай парижмакхерская хомулад болгаш саналдар дептеринде мактан бижип турар.

Ол-ла районда «Мелегей» совхоз-

тун Кара-Булуңда харылаа салбырының ажилдакчызы А. Булатов ук салбырын ажылын эки удуртуп турарында ол салбыр районда эки ажылыг салбырга санадып турар. Салбыр ай санында онашкан планын ажыр күөсөдүп турар. Чагыткан солуннар болгаш журналдары эдеринге саадаттайн чедир талазы-биле почтачылардан оон негедели улуг. Ычангаш чонун чагаа-бижиштерин болгаш чагыткан чагыгыларын чедирер ажыл салбырда эки чоруттуруп турар. В. ШОЙЛАА.

Идегелди шынзыткан

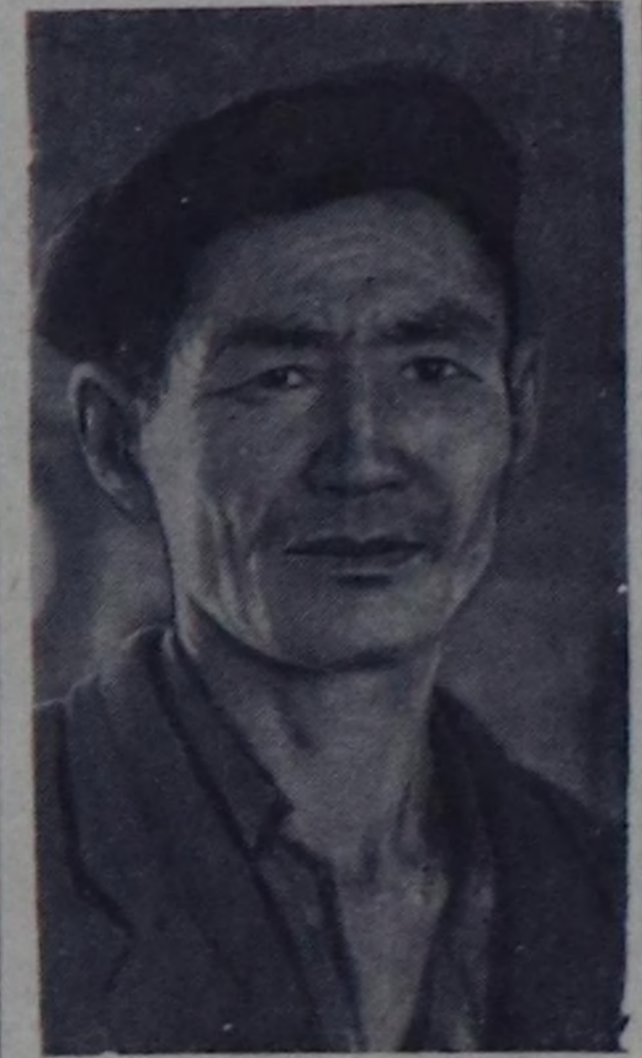
Тес-Хем районда «Тес-Хем» совхозтун Устүү-Шынаада мал фермазының төвү—Хөл-Өжү суурда ажылыңнарын культуруг деп-нели белидер сорулга-биле дирекция чери, партия организациязы алаан хемчеглерин ап келген. Ам ол суурда казэ клуб, библиотека,

турум кино, радио белири тургустулан. Кино механигинге болгаш радио белиринге ажылдаар кылдыр Д. Ондарны дирекция чери томуйлаан. Ол ботунун онашкан ажылына кончуг кызымак чорун хөйүч мурнунга көргүскөн. Ондар суурнуң чурттакчыларына кинону үргүчү көргүзүп, радиону доктаамал ажыладып турар. Ычангаш ол чонун идегели шынзыткан. М. ДОПЧУТ-ООЛ.

Үзүктөлүшкү чок

Чазаныкчы шудургу ажилдаан

Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» колхозунун тууг бригаданың келжүгүн Дуваа Биче-оол чазаныкчы К. Биче-оол-биле кады чазаныла ажылын бир деминг кылдып, онашкан ажылының нормазын үргүчү 150 хуу күөсөдүп турар. Дуваа эки-биле кады малчынарын 25 чурттага бажынарының солталарың рамааларын бөрүп, шонгалың 20 сонга рамазын чогуур куусаазында кылгаш, бригадирге хуэ-дөш берген. Б. БАГЫТ-ООЛ.

Чадаанада казэ ажил-агынын дуржула станицынын Хондерг салбырында электро-станциянын машинист Ондар Норбу-Самбуу суурнуң чурттакчылары чырыкчы-биле үзүктөлүшкү чок хандырып турар.

Суурнуң чурттакчылары чырыкчы-биле хандырып эш Норбу-Самбуу кызымаккай ажилдап, чонун хүндүктелди чедип алган.

ЧУРУКТА: О. Норбу-Самбуу. Фотоу О. Монгуштуу.

Кинону көдээге нептереткен

Чолдаксымаар аныяк эр кино чаралың магазин чанында самбырада азып тур. Бу дөргө Барыын-Хемчиң районун «Шеклээр» совхозунун төвү—Биче-Тей суурнуң клубунда турум кино механигин Ооржак Даваа ол болду.

Чарла азып турда шкочалар, бичи оолдар, улуг-даа кижилер ону долдандып үлгөп-ле келген.

— Бо кайы хире солун кино, акый? — деп, чымылгал оолдарын чамдыктары механикти чай-даа азыр аргажок айтыра берди.

— Бо дөргө «Алдын бажын» деп кино-дур, чарлады көрүңер! Солун өвөс кино ховар болуп жукуртуп—деп харылааш, кинонун долчу утказын кысказы-биле чугаалап берди.

— Ада-идеринерге болгаш өске-даа кижилерге солун кино үнер деп тур дөргөн чугаалаңар, аас-биле чарлады улам ыңай тардыңар. Улуг кижилер кезе 6—8 шактарда, бичи уруглар 3 шактан эгелен кино көөр, шагын утпаңар—деп, кино механигин бичи уругларга аажок чагаан. Чарладарын өске черлерге азыры-биле кудучуну өрү ол дүргөн бажып чоруту.

Ооржак районун мурнакчы кино механигин 1955 чылда Кызылга кино механиктеринин 4 ай хуусаагың курузунга өөренип. Ол-ла чылын Кызыл-Мажалык суурда районун культура бажынынын турум кинозунга дуулаакчы моторист болуп, анда бир чыл хире ажилдап келген. Ычанга кино механиги турган комсомолчу Лора Потольская эш Давааның кино механигин кылды өөренип алырынга казан-даа үтүгүндүрбас, аажок улуг дузаны чедирген.

— Лора кино көргүзериңге, онашкан ажылыңа кончуг кызымак, техникага анык турган. Туркурса өөренип турганымдан болгаш Лора-биле кады ажилдап турган үемде, оң айтып берип турганы дыка хөй чүүдлерни бөдүмга өөренип алдым, азын үеде дуулаакчылап ажилдап турган, бөдүмү шенеттинген мен, чааскаан бот-башкаагыла-лыг ажилдап болурумун бугу аргалары барын билгеш, кайы-бир турум кинонуң черге ажилдаар дугайында районун культура кидизинге билдиришкенин кириген мен—деп чугаалады. Культура кидизи ол көжөр кино механигинге томуйлаан.

Көжөр кинога ол бир чыл дуржулда ажилдаан. Кино көргүзүлгө-ринин талазы-биле кварталдарын планын ол үргүчү ажыр күөсөдүп келген, чыл иштинде районун де-вискээринде мал фермаларына, ыш белеткелдиниң бригадаларына, хову тураларына үргүчү кино көргүзүп турган. Оон барбаан фермалары барык ховар. Барыктың ыраккы бажында Час-Адынын бүдүрүлгөсинин ажылыңнарына бе-

ЭЭРБЕК БИБЛИОТЕКАЗЫНДА

Бил-Хем районун «Кызыл тарачын» колхозунун Ээрбек салбырының библиотеказы районда дөргө библиотекаларын бөрөсө. Библиотеканын ишти арыг, сиңиг болгаш чымыг. Ында журналдарын болгаш солуннарын дугаар айы-биле көтөш, соллар кырында салгылап каан. Ол чорук номчуучуларын номчутурунга таарымчалыг байлады тургуступ турар.

Библиотекада 6000 азыг яны-чүрү ном бар. Оларны түс-түс айы-биле чурумчул салгаш, каңдыг темага хамаржып турарын ачтылап, тайылбырлап бижи каан. Ычангаш номчучу каңдыг номну хөргөлай-дир до-раан-на тып бээр.

«Совет эрге-чагырганын чыда-рында Тыва», «Чаа номнар», «М. В. Ломоносовтун төртүтүгө-нинден бээр 250 чыл болган ю» дөш ышкан өске-даа темаларга делгелелерин көрүштүү-биле библиотеканда кылгызлаан. Чүгө бо чылын белин номчутуларын азын азын конференцияларын өрттирген. «Коммунисттик белик, алдарыг ады», «Ленинчи орут-тап, тилгелгезе», «Социалист Күш-ажылың Мадыры хөйүч Лопсанчалтын дуржулгалары», дөш өске-даа темаларга номчу-тулар конференцияларын өрттир-ген. Яны-бүрү солун темаларга калбак жижикчилеринг кезже-лерин 5 уда организастаан.

Библиотекада номчучуларын саны өзүп, ам 280 азыг кижичедип турар. Ычангы колхозтун дарганы П. Дмитриев, мал эми-зи А. Данышина, тракторист В. Кожокин болгаш малчынар Г. Күдерек, Чамзы олар библиотеканың эң идекпейлиг, доктаа-мал номчучулар.

Наам-хары улгады берген хоочун партизан Архип Архипович

Лебедев библиотеканың эң идекпейлиг номчучузу. Ону хүнүндө библиотеката каңдыг бар-ле номну кичээлейлиг номчаан олураын бо-ла көрүп болур. Оон хары ам 87.

— Архип Архипович бистин идекпейлиг номчучуларыңыстың бөрөсө. Ол В. И. Ленинниң дугайында номнар номчутурунга көчүгү ылак. Ленинниң чогаал-дарын тууг алганда салдым-мал бээр кырган боор—деп, библиотеката эргелечин Елена Федосеевна чугаалап турар.

Библиотеканың ажылын эки-жилди, номчучулар ортузунга тайылбыр ажылыңнарын белик деп-

негелче организастарына библиотеката эргелечин Е. Немкинын ачы-хавызы улуг. Ол ам бо библиотеканың 4 чыл дуржулганда эргелечин чурт. Елена Федосеевна номчучуларга өөдөк болгаш оларнын негелде хомулад-дарын өй-шаанда хандырып дөш кызымаккай ажиллап турар.

М. ШУР-ООЛ.

ЧУРУКТА: Библиотеката эргелечин Е. Ф. Немкинын номнарын таарыштыр сайгарып турары.

Фотозу авторнуу.

ЧЕТПЕСТЕРНИ ЧАЙЛАДЫР

Ажылавастан организастаан

Бил-Хем районун «Тилгеле» колхозунун Сесериг учустогунда комсомол эге организациязы бар. Оң ажылында четпестер кончуг хөй.

Комсомолчулар ортузунга лекция, беседа, каңдыг-даа кижизилде азылы чок, комсомолчулар болгаш аныктар чайлыг шактарында культуруг ыштыгырынга херек аны-бүрү бөлүмүр-даа база куш-культура болгаш спорт ажылы-даа организастатканын турар. Ычангаш олар чалгаарынчыл байлаада турар.

Ол ышкан комсомолчуларын хуралы үш айлар иштинде чангыс-таа каттап болбаан болгаш ВККСМ келжүгүнүгө чангыс-даа кижизил кырып албаан. Келжүгүн дадырып өй-шаанда хавырайып турар.

Устүгө фактылар комсомол организациязының секретары эш М. Сарыг-оолдун комсомол эге организациязынын ажылын кылбайн, арагалып турарында болуп турар.

Учустога комсомол ажылын септиргенде ында партия эге организациязы каңдыг-даа кичээлейлиг салбайн турар. Ол ышкан ВККСМ райкому ол эге организастаанын ажылын чүгө чагаа болгаш телефон дамчытыр айтылышын берип удуртуп турар. Ында партия эге организациязы болгаш ВККСМ райкому четпестерни чайладып, эге организастааның ажылын экилер дугайында боттуг хемчеглерин ала-за чогуур.

Комсомолчу Н. МАНАР.

Канчак эптежип турарыл

Эрэн районун коммунал хандырылга болгаш тууг конторазында бүүдүгө онаалгаларын чогуур өй-шаанда күөсөдүп болурунун бугу аргалары бар. Ышк дилдер болгаш доораз хирээр, тууг механиктери, автомашина, ажылыңнарың четтир санын шталы-биле контора бүрүн хандырышкан.

Ычгалза-даа контораның удуртуучулары (Шумов, Түмен-Назыты) ында күш-ажылың организастыг чоруп денди багай удуртуп турарында тууг болгаш септеге ажилдарында шыдажып аргажок четпестер бар, ажил-агылы өвөс чоруттар, сандараашкынар, төт-чөгөлөшкүнер дыка хөй. Манаа хамарыштыр каш чижелтен көргүзө-дилер: район төүндө чунар бажының капитал септелгенин чорудар дөш ону июль айың эгезинде хаап каапкан, ам Эрэн суурнуң чурттакчыларынын культуруг, арыг-левер чурттаарында берге байлаалар тургустуруп келген.

Чурттага бажыңнарын кышка белеткелди мурнап чорутуулаан. Чагыт үеде бажыңнарын септе-тезин кылбаанында ам дыка хөй

коммунал бажыңнарга кижилер ыш өрттирер аргажок соок апаргылаан. А ол хирезинде контораның удуртуучулары Шумов, Түмен-Назыты олар боттарынын хууда бажыңнарын коммунал-хандырылга эт-хөргөлө-рүн-биле оторол шуун долдандыр херимзеринге чедир кыс септеди алган, тамчыгытанып олуруп турараар.

Партияның төөгүдү Программаныңда «Бүгү-ле чүвени кажит, кижизин чагай чорунга дөш» деп онаалап айтып каан турбузе, Эрэн районун коммунал-хандырылга болгаш тууг конторазынын удуртуучуларынын чурттагыч чонун эң өргөжөк чугаа негелде-рин хандырып бээрине мурнап сактып салбайн келгени-биле СЭБП райкому болгаш райүксом каңап аптежип турар чор.

С. КОМБУ.

Чугай дугайында айтырыг

Чадааның кудумчуларыга сөөлү үеде кочалдар туткулаан хер-режон улус мөң-мөңү-биле чоруп турар апаргылаан. Оларнын-биле чугаалажып өөргө шупту-ла чугай сурагалап болур.

— Райүлетпур комбинаты бо чылын чугай белеткөө планын 140 хуу күөсөдөн болгай, ол хирезинде районун магазиннеринден чангыс килограмм чугай белин тавы-лас учуру чүдөл?—деп, олар айтырып турарлар.

Бо айтырыгны тозаргайлар дөш райүлетпур комбинатынын кол инженер эш Валдырге чедер бердим. Салдыктарда чугай чогуу райпонуң бургузу кылдыр ол боттундан чайладыр болду.

— Тайгада белеткөөн хөй чугайны райпо сөөртүп албайн, өлгө-чаксака баксырадып каапкан дүм, бисте буруу чок—деп, кол инженер илди чок харылады. Ол канчак ыныг чор, бүдүрүлгенин продукциязын чүгө белеткөөринден ангыла, ол продукцияны хереклекчилерге чедиринче райүлетпур комбинатынын удуртуучулары сөг-гаш салбаса окта шын өвөс.

Оң сөөлүндө райпо баштаар чедирин бо айтырыга тозаргай хара-рыны бөзөрүн диледим. Бо организаста хамык бурууну райүлетпур комбинатында чугай каар болду. Ычангаш чурттакчы чонун чугай чогуу кымын буруузу дөзөрүн чогуу хамарыштыр райүксомунун ик-чөгөлөшкү улаандылар дугайында хереклекчилерин саналдарыга каттыжып тур мен.

С. МОНГУШ.

Номчукчуларнын чагаалары №28

